

6D080200-Мал шаруашылығы өнімдерін өндіру технологиясы мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін Кубекова Бахыт Жанайдаровнаның «Солтүстік Қазақстанда голштиндендірілген сиырлардың табиғи резистенттілігі және сүт өнімділігі, экстерьерлік-конституционалдық ерекшеліктері» тақырыбындағы диссертациясына ресми рецензенттің жазбаша ПІКІРІ

р/н №	Критерийлер	Критерийлер сәйкестігі	Ресми рецензенттің ұстанымы
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі:	Кубекова Бахыт Жанайдаровнаның 6D080200-Мал шаруашылығы өнімдерін өндіру технологиясы мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға арналған диссертациялық жұмысы Қазақстан Республикасының «Агроөнеркәсіптік кешенді тұрақты дамыту және ауылшаруашылығы өнімдерінің қауіпсіздігі» ғылымның дамуының басым бағытына сәйкес орындалған.
		<p>1) <u>Диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірі);</u></p> <p>2) Диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауы)</p> <p>3) Диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын</p>	<p>Диссертация мемлекеттік бюджетпен қаржыландырылатын жобаның аясында жүргізілген.</p> <p>1) Диссертациялық жұмыс биоэтика комитетінің ережелеріне «Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті» КеАҚ жергілікті этикалық комиссияның 08 қаңтар 2024 ж. отырысының №1 хаттамасына сәйкес жүргізілді.</p> <p>2) Пікірленетін жұмыс ҚР БҒМ гранттық қаржыландыру шеңберінде 2018-2020 жж.</p>

		көрсету)	<p>«Отандық селекцияның өнімділігі жоғары сиырлардың өнімділігін арттырудың кешенді бағдарламасын әзірлеу мен енгізу» (тірк.№ 0118PK00398) жүзеге асырылды.</p> <p>3) BR10764965 2021-2023 жж. «Қазақстанның әр түрлі табиғи-климаттық аймақтары үшін бейімделген ресурстық энергия үнемдейтін және цифрлық технологияларды қолдану негізінде сүтті мал шаруашылығында күтіп-бағу, азықтандыру, өсіру және өсімін жоғарлату технологияларын әзірлеу» бағдарламалық-нысаналы бюджеттік бағдарламаны қаржыландыру шеңберінде орындалды.</p> <p>4) Жұмыстың ғылыми қызығушылығы сүтті бағытындағы асылтұқымды мал шаруашылықтарында голштиндендірілген кара ала тұқымының төлдерінің өсіп-дамуы, сүт өнімділігін жоғарлату мен сиырлардың шаруашылықта лактация жасын ұзарту мен табиғи резистенттілігімен байланысты.</p>
2.	Ғылымға маңыздылығы	<u>Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады/қоспайды</u> , ал оның маңыздылығы ашылған/ашылмаған.	Докторанттың диссертациялық жұмысы қазіргі ғылымның дамуына елеулі үлесін қосады және оның маңыздылығы ашылған. ҚР сүтті мал шаруашылығы саласының қарқынды дамуы және оны өнеркәсіптік негізге көшіру малға қойылатын талаптар, олардың өсіп-дамуы, өнімділігінің деңгейі мен дене тұрқының сыртқы сипаты толығымен зерттелген.

3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: 1) жоғары; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған	Диссертациялық жұмыс жоғары деңгейде жазылған. Әдебиетке шолу бөлімі, зерттеу бөлімі мен қорытындылар арасындағы байланыс пен логикалық реттілік байқалады. Зерттеу барысында алынған негізгі сандық материал Стьюдент арқылы сенімділікті анықтай отырып, вариациялық статистика әдісімен өңделді, қорытынды нақты жазылған.
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: 1) негізделген; 2) жартылай негізделген; 3) негізделмеген. 4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды 1) айқындайды;	Әлемдік экономиканың жаһандануына байланысты Қазақстан Республикасының АӨК алдында ішкі азық-түлік нарығында отандық өндірушілерге үстем жағдайды қамтамасыз ету үшін өндіріс көлемін ұлғайту, өндірілетін өнімнің сапасын және, әсіресе, бәсекеге қабілеттілігін арттыру міндеттері қойылады. Осыған байланысты, республиканың сүтті мал шаруашылығын дамытудағы маңызды бағыт жоғары өнімділікті, бәсекеге қабілеттілікті қамтамасыз ететін заманауи ғылыми жетістіктерге, жаңа технологиялық шешімдерге негізделген оның өндірісін қарқындату болып табылады. Жүргізілген әдеби деректерге талдау және докторанттың өз зерттеулерінің нәтижелері диссертациялық жұмыстың өзектілігін толық дәлелдеген. Диссертацияның мазмұны диссертация тақырыбын толығымен айқындайды. Автор Солтүстік Қазақстанда Қостанай облысының

		<p>2) жартылай айқындайды; 3) айқындамайды</p>	<p>шаруашылықтарында голштиндердірілген қара ала тұқымы төлдерінің өсіп дамуы мен сиырларының экстерьерлік-конституционалдық, желіннің морфо-функционалдық көрсеткіштері, сүт өнімділігі мен сүттің физико-химиялық құрамы мен табиғи резистенттілігін толығымен зерттеген. Диссертациялық жұмыста ұсынылған ғылыми ережелер, тұжырымдар мен ұсыныстар теориялық тұрғыдан негізделген және зерттеу нәтижелерімен расталады.</p>
		<p>4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді: 1) <u>сәйкес келеді</u>; 2) жартылай сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді</p>	<p>Диссертациялық жұмыста қойылған мақсаты мен міндеттері диссертацияның тақырыбына сәйкес келеді. Барлық ғылыми-зерттеу жұмыстары жүйелі түрде жүргізілді.</p>
		<p>4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен құрылысы логикалық байланысқан: 1) <u>толық байланысқан</u>; 2) жартылай байланысқан; 3) байланыс жоқ</p>	<p>Диссертациялық жұмыс кіріспеден, зерттеу бағыты мен зерттеу әдістерінен, зерттеу нәтижелерінен қорытындыдан, өндіріске ұсыныстан, пайдаланылған әдебиеттер тізімінен және қосымшадан тұрады. Жұмыс толықтай байланысқан. Диссертация мәтіні орындалған зерттеулердің мақмұнын толық көрсетеді. Диссертациялық жұмыс сауатты жазылған, мәтін толығымен өңделген.</p>
		<p>4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған:</p>	<p>Автор диссертациялық жұмыста Солтүстік Қазақстанда голштиндендірілген қара ала-тұқымының өсіп дамуын, ұдайы өндіру қабілетін, дене бітімінің сыртқы көрінісін, сүт</p>

		<p>1) <u>сыни талдау бар;</u> 2) талдау жартылай жүргізілген; 3) талдау өз пікірін емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген</p>	<p>өнімділігі мен қанының гематологиялық және биохимиялық талдауын зерттеген. Барлық зерттеу жұмысының экономикалық тиімділігін бағалаған. Автор диссертациялық жұмыстың зерттеу нәтижелерін отандық және шетелдік ғылыми еңбектерімен салыстыра отырып сыни талдау жасалған.</p>
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	<p>5.1 Ғылыми нәтижелер мен қағидаттар жаңа болып табыла ма? 1) <u>толығымен жаңа;</u> 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)</p>	<p>Диссертациялық жұмыстағы зерттеу нәтижелері мен қағидаттары толығымен жаңа болып табылады. Зерттеу нәтижелері шетелдік Scopus базасына енген беделді журналдарда жарияланған және расталған.</p>
		<p>5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа болып табыла ма? 1) <u>толығымен жаңа;</u> 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)</p>	<p>Диссертацияның қорытындылары толығымен жаңа болып табылады. Ғылыми-өндірістік зерттеулер негізінде алынған мәліметтер зерттелген малдар тобына тек оң әсерін тигізеді.</p>
		<p>5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе? 1) <u>толығымен жаңа;</u> 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)</p>	<p>Қойылған мақсат және міндеттерді шешуде қолданылған технологиялық және экономикалық басқару шешімдері негізделген 90 % жаңа болып табылады. Диссертациялық жұмыста жаңа заңдылықтар алынды.</p>

6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	<u>Барлық қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген</u> (qualitative research және өнертану және гуманитарлық бағыттары бойынша)	Барлық қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген. Жұмыс нәтижелері бойынша автор негізгі қорытындыларды тұжырымдады, бұл қойылған міндеттерге жауаптар болып табылады және ізденуші орындаған теориялық және эксперименттік зерттеулермен расталады.
7.	Қорғауға шығарылған негізгі қағидаттар	<p>Әр қағидат бойынша келесі сұрақтарға жауап беру қажет:</p> <p>7.1 Қағидат дәлелденді ме?</p> <p>1) <u>дәлелденді</u>;</p> <p>2) шамамен дәлелденді;</p> <p>3) шамамен дәлелденбеді;</p> <p>4) дәлелденбеді</p> <p>7.2 Тривиалды ма?</p> <p>1) <u>ия</u>;</p> <p>2) <u>жоқ</u></p> <p>7.3 Жаңа ма?</p> <p>1) <u>ия</u>;</p> <p>2) <u>жоқ</u></p> <p>7.4 Қолдану деңгейі:</p> <p>1) тар;</p> <p>2) орташа;</p> <p>3) <u>кең</u></p> <p>7.5 Мақалада дәлелденген бе?</p> <p>1) <u>ия</u>;</p> <p>2) <u>жоқ</u></p>	Солтүстік Қазақстанда голштиндердірілген қара ала тұқымы төлдерінің өсіп дамуы мен сиырларының экстерьерлік-конституционалдық, желіннің морфо-функционалдық көрсеткіштері, сүт өнімділігі мен сүттің физико-химиялық құрамы мен табиғи резистенттілігі зерттеу. Ереже дәлелденген, тривиалды емес. Диссертация зерттеулері бойынша 11 ғылыми жұмыс жарыққа шығарылды, оның ішінде 2 мақала халықаралық рецензияланған ғылыми журналдарда Veterinary World және Brazilian Journal of Biology, 4 мақала «3i: intellect, idea, innovation көпсалалы ғылыми журналында, 2 мақала халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясында, 1 мақала International scientific journal «Global science and innovations 2021: Central Asia» Нұр-Сұлтан, 1 мақала РИНЦте журналдың импакт факторы: 0,129, және магистранттар мен студенттерге арналған оқу құралы, Қостанай, ISBN 978-601-7640-33-0.

8.	Дәйектілік принципі Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	8.1 Әдістеменің таңдауы - негізделген немесе әдіснама нақты жазылған 1) <u>ия</u> ; 2) <u>жоқ</u>	Иә , диссертациялық жұмыста әдістеменің таңдауы негізделген, әдіснама нақты жазылған. Автор зерттеудің заманауи зоотехниялық және генетикалық әдістерін дұрыс және білікті қолданды. Эксперименттік зерттеулер заманауи әдістер мен өлшеу құралдарын қолдана отырып жүргізілді және теориялық зерттеудің барлық ережелерін растайды.
		8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған: 1) <u>ия</u> ; 2) <u>жоқ</u>	Иә , диссертациялық жұмыстың нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған. Статистикалық өңдеу Statistica Ultimate Academic Bundle бағдарламасының 13.3 нұсқасын қолдану арқылы жүзеге асырылды.
		8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді): 1) <u>ия</u> ; 2) <u>жоқ</u>	Диссертациялық жұмыста зерттеу нысандарының, олардың қатысуымен жүретін процестердің теориялық негіздері талданған, оларға сәйкесінше қорытындылар жасалынған. Зерттеу барысында анықталған өзара байланыстар мен заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған.
		8.4 <u>Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған</u> / ішінара расталған / расталмаған	Диссертациялық жұмыста диссертанттың мәлімдемелері өзекті және шынайы бола тұра, сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелер келтіру

			арқылы расталған.
		8.5 <u>Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті/жеткіліксіз</u>	Диссертациялық жұмыстың тақырыбын, әдебиеттерге шолуда сұрақтардың заманауи жағдайын ашуға автор жеткілікті көлемде отандық және шетелдік 134 әдебиеттер көздерін қарастырған.
9	Практикалық құндылық принципі	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы бар: 1) <u>ия</u> ; 2) <u>жоқ</u>	Иә. Диссертацияның теориялық маңызы бар. Ғылыми диссертациялық жұмыстың теориялық маңыздылығы Солтүстік Қазақстанның Қостанай облысында орналасқан асылтұқымды шаруашылықтарында голштиндендірілген кара ала тұқымының сүт өнімділігін жоғарлату мен сиырлардың шаруашылықта лактация жасын ұзарту мен табиғи резистенттілігін анықтау мақсатында ресей және шетел селекциясының голштиндердірілген кара ала тұқымына зерттеу жүргізілді.
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: 1) <u>ия</u> ; 2) <u>жоқ</u>	Иә. Диссертацияның тәжірибелік маңызы бар және алынған нәтижелерді тәжірибеде қолдану мүмкіндігі жоғары. Алынған мәліметтер сүтті малды, атап айтқанда Қостанай облысының күрт континенталды климаты жағдайында өсірілетін голштиндендірілген кара ала тұқымын іріктеу және осы аталған өңірге байланысты күтіп-бағу технологиясын зерттеу үлкен ғылыми тұрғыда маңызды рөл атқарып, тәжірибеде қолдануды айтарлықтай кеңейтеді және тереңдетеді.

			Зерттеу негізінде алынған мәліметтер сүт өнімділігі деңгейінің тәжірибеге алынған малдарының денсаулығына, репродуктивтік қасиеттеріне оң әсерін тигізеді.
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа болып табылады? 1) <u>толығымен жаңа</u> ; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Диссертациялық зерттеулер аясында алынған ғылыми нәтижелер негізінде ұсынылып отырған практикалық ұсыныстар толығымен жаңа деуге болады.
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы: 1) <u>жоғары</u> ; 2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	Диссертациялық жұмыстың академиялық жазу сапасы жоғары. Зерттеу нәтижесінде алынған деректері, салыстырмалы – аналитикалық, графо-аналитикалық әдістермен жоғары дәрежеде мазмұндалған және безендірілген. Диссертациялық жұмыс философия докторы (PhD) дәрежесін алуға қойылатын талаптарға толығымен сай келеді.

Шешім: Кубекова Бахыт Жанайдаровна 6D080200-Мал шаруашылығы өнімдерін өндіру технологиясы мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға толық лайықты деп санаймын.

Ресми рецензент: Ауыл шаруашылығы Ғылым академиясының академигі, а.ш.ғ.д.

А.С. Алентаев